

SCRISUL banăţean

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ A UNIUNII JURNALIȘTILOR DIN BANATUL ISTORIC
COFINANȚATĂ DE CONSILIUL JUDEȚEAN TIMIȘ

DIRECTOR: VASILE TODI

SERIE NOUĂ - ANUL II NR. 1 (5) 2013

Florentin Max - Florăreasă

Cornel UNGUREANU

Istoria literaturii din Banat

Hristu CÂNDROVEANU

Dimensiunea liricii noastre de azi

Victor NEUMANN

Perspective alternative asupra istoriei

George MOTOI

Interviu în exclusivitate

Viorel ROMAN

Papa Francisc

Marius MUNTEANU

Sara, la bunicii mei

Delia MICURESCU

Datini din Țara Banatului

Mihai EMINESCU

Restituiri

Anghel DUMBRĂVEANU

Desen de iarnă

Vasile TODI

Spectator în stal

Ion Marin ALMĂJAN

Et in Arcadia ego

Atanase ȘTEFU

Ființa pioasă

Lucian BLAGA

PAN

Acoperit de frunze veștede pe-o stâncă zace Pan.
E orb și e bătrân.
Pleoapele-i sunt cremene,
zadarnic cearc-a mai clipi,
căci ochii-i s-au închis - ca melcii - peste iarnă.
Stropi calzi de rouă-i cad pe buze:
unu,
doi,
trei.
Natura își adapă zeul.

Ah, Pan!
Îl văd cum își întinde mâna, prinde-un ram
și-i pipăie
cu mângâieri ușoare mugurii.

Un miel s-apropie printre tufșuri.
Orbul îl aude și zâmbește,
căci n-are Pan mai mare bucurie
decât de-a prinde-n palme-ncetișor căpșorul mieilor
și de-a le căuta cornițele sub năstureii moi de lână.

Tăcere.

În juru-i peșterile cască somnoroase
și i se mută-acum și lui căscatul.
Se-ntinde și își zice:
„Picurii de rouă-s mari și calzi,
cornițele mijesc,
iar mugurii sunt plini.

Să fie primăvară?"

Este greu să elaborăm o istorie culturală a Banatului fără a numi începătorii, adică autorii care scriau în românește, nemțește, sârbește, uneori în latină și în greacă. Și care abandonau Caransebeșul, Lugojul sau Oravița spre a studia la Budapesta sau la Cașovia (Kosice), la Cracovia sau la Agram (Zagreb) sau în alte locuri din Europa. Erau oameni ai Imperiului și erau mândri să alcătuiască gramatici, să traducă Biblia (sau măcar primele părți ale Cărții sfinte), să fie dascăli și să realizeze lungi poeme pedagogice. Gabriel Ivul sau Petre Lupul, Mihail Halici sau Nicolae Oțălea sunt personalități inaugurale ale scrisului românesc, uneori definatorii pentru Europa Centrală a contactului etnic și a dialogurilor intraconfesionale. Nu sunt „scriitori români” în sensul curat al termenului, dar un Gabriel Ivul, născut în 1619 la Caransebeș, cu studii la Școala

catolică de aici, dar și la Graz și la Viena poate fi considerat cașovian, dacă numele de Cașovia și centrul cultural definit de Cașovia, Kosice azi, mai spune ceva cititorului în anul 2006.

Sigur că ar trebui să-i spună, după cum ar trebui să-i spună și Orăștie, important centru cultural românesc din Transilvania, căruia Mihail Halici (n. 1643, Caransebeș) îi va lăsa averea. Mihail Halici a studiat la Universitatea din Leyda, iar în 1694 îl vom găsi la Londra. E autorul unui dicționar român - latin și a unui poem - primul scris în românește.

Secolul al optsprezecelea propune câteva personalități citabile. Născut în 1751, Stoica de Hațeg, probabil „ultimul cronicar” al literaturii române, scrie în română, germană și sârbă și este tălmăci/interpret al împăraților („de la Viena”) care trec prin Banat. O *Scurtă Istorie a Banatului*, o *Cronică a Banatului* sunt cărțile sale definatorii, dar și traduceri, manualele prin care voia să dea impuls învățământului trebuie considerate cu atenție. Excepțional cărturar este Paul Iorgovici, cu studii la Vârșeț (azi în Serbia), apoi la Seghedin, Pojon, Viena, cu stagii îndelungate în bibliotecile de la Roma și de la Paris (aci asistă la decapitarea lui Ludovic al XVI-lea). Un *Calendar* spre întrebuițarea noro-

dului sloveno sârbesc și românesc (Viena, 1794) și uriașul *Glosar* în patru limbi: română, latină, germană franceză, din care a extras *Observații de limbă românească* (Buda, 1799) oferă pagini esențiale pentru înțelegerea începutului comparatismului central și est-european.

Autor nepereche este și Nicolae Oțălea, primul fabulist al Banatului și al literaturii române. Născut la Denta, lângă Timișoara, el va publica la Viena în 1784 *Alese fabule*, texte importante pentru evoluția europeană a acestui gen literar. Prima jumătate a secolului al XIX-lea bănățean poate începe cu Petre Lupul (Lupulov). Spre deosebire de confrății săi ardeleni sau bănățeni, Petru Lupul se orientează către culturile italiană și franceză. Își face studiile la Verona, și apoi urmează științele juridice la Pesta. Va fi profesor de filozofie/teologie la Zara (Zadar), apoi director al Școlilor românești din Caransebeș. A vorbit și a scris în românește, nemțește, sârbește, ungurește, italienește și franțuzește. E un iluminist întârziat, preocupat în cărțile sale de „povățuirea norodului”, preluând numeroase pagini din iluminismul francez. Omul povățuit de minte devine, cel puțin pentru câteva poeme, îndreptar pentru Mihail Eminescu (1850-1889), cel mai de seamă poet al românilor.

Șt. Jäger - Sosirea șuabilor în Banat

Firește, ne definim în raport de ceva, în raport de anume repere, ajunse etalon, unanim sau măcar quasi-unanim acceptate. În fața acestora - avem complexe, ceea ce nu e tocmai rău, fiindcă a recunoaște valori create de generații anterioare înseamnă a avea conștiința frumosului. Rău este altceva: să trimiți la perioade trecute, de eflorescență literară, pentru a pune în umbră creația vremii tale! Se fac și asemenea încercări.

Desigur: Arghezi, Ion Barbu, Blaga, Bacovia - dintr-un prim eșalon al liricii noastre interbelice. Impresionante nume! Când au apărut acești patru mari? Între 1916 (*Plumb*) și 1946 am zice (*Stanțe burgheze*, tot de Bacovia). Prin urmare, au fost suficiente trei decenii, pentru ivirea unei uluitoare constelații, în poezie în general, nu numai în lirica românească - Arghezi, Barbu, Blaga și Bacovia fiind nume de valoare europeană, nu numai națională.

Și totuși! Chiar au fost suficiente trei decenii pentru stabilirea acestor incontestabile reputații literare?

Cine cunoaște polemicile vremii, contestațiile violente uneori, de atunci, nu se va grăbi să răspundă afirmativ la întrebarea de mai sus. Arghezi, Blaga, Bacovia, Barbu nu erau, în 1946, ceea ce sunt astăzi. Și erau încă și mai

puțin în 1919, în 1927, 1930, când apăreau, respectiv, *Poemele luminii* (la trei ani după debutul lui Bacovia), *Cuvinte potrivite*, *Joc secund*.

Nu vreau să spun cu aceasta că strălucitele nume invocate aici însemnau mai puțin, prin opera lor, în anii când și-au tipărit cărțile fundamentale, decât astăzi. Nu. Opera lor era la fel de valoroasă în sine și atunci. Dar, până a fi recunoscută unanim, a fost nevoie de alte decenii, ceea ce, de bună seamă, e în firea lucrurilor. În fond, perspectiva timpului, pentru a vedea mai bine, a discerne valori artistice, nu e deloc o speculație.

Din acest unghi îmi place să privesc poezia noastră de azi (literatura de azi, în întregul ei) - mai cu seamă când se trag semnale de alarmă în legătură cu evoluția ei (criza, impasul în care ar fi ajuns...)

În acest articol mi-am propus să atrag atenția asupra faptelor semnificative de cultură și de civilizație din Timișoara interbelică, un oraș aflat la confluența dintre Europa centrală și Europa de sud-est. Voi avea în vedere fenomenul identitar urban de după Primul Război Mondial, atunci când regiunea Banat (a cărei capitală este Timișoara) fusese împărțită între statele român, sârb și ungar și când una dintre temele îndelung discutate era conservarea diverselor moșteniri ale Imperiului Austriac și ale Monarhiei Austro-Ungare. Numeroase au fost pledoariile pentru păstrarea unei regiuni nedivizate a Banatului. Ele stăruiau asupra rațiunilor geografice, administrative și economice pentru care trebuia păstrată unitatea regiunii. Iată ce se scria într-unul din memoriile prezentate la Conferința de Pace de la Paris:

„A împărți Banatul, înseamnă ruina acestei provincii”

„A împărți Banatul ar însemna ruina economică, industrială și comercială a acestei provincii și a locuitorilor ei. Noi nu cunoaștem decât în mod vag motivele strategice și etnice care au putut da naștere acestei idei de a împărți Banatul și noi credem că nimeni niciodată nu va putea afirma că împărțirea s-ar putea face fără a expune provincia la un total dezastru economic. Unitatea geografică și economică a fost în cursul timpului un fapt necontestat, (astfel) încât niciodată în cursul istoriei această provincie n-a aparținut în același timp decât unui singur stat... Această provincie formează un dreptunghi regulat, ale cărui frontiere sunt constituite de trei mari fluvii, Mureșul, Tisa și Dunărea, precum și de Munții Carpați. În interiorul acestui dreptunghi se găsește un întreg sistem de canale navigabile, de căi ferate, de șosele, care leagă toată provincia cu Tisa și Dunărea...” (Cf. Memoriul prezentat la Conferința de pace de la Paris de delegația șvabilor din Banat publicat în Revista Institutului Social Banat-Crișana, an. XII, Noiembrie-Decembrie 1943, Timișoara, p. 421).

Sub presiunea ideologiilor naționaliste și a consecințelor războiului, documentele de acest fel omiseseră însă referințele la pluralitatea moștenirilor social-culturale și religioase ale urbei. Adică, la moștenirile vizibile în coabitarea bisericilor ortodoxă și catolică; în interferențele germano-austro-româno-sârbe; în asocierea evreilor germani vorbitori ai limbii idiș cu evreii spanioli vorbitori ai limbii latino ori în asimilarea evreilor emancipați la alte culturi precum acelea de limbă germană sau de limbă maghiară. Toate acestea simbolizau atunci o istorie pe care locuitorii

Timișoarei o recunoșteau ca fiind a lor și pe care voiau s-o continue. Interferențele – căci despre ele este vorba - erau consecința firească a istoriei amalgamate a unui oraș de graniță, fapt ce se regăsește în denumirile lui în mai multe limbi: Timișoara/Temeswar/Temesvár/Temeschburg/Temisvaru; în presa plurilingvă, germană, maghiară și română; în comportamentul social nediscriminator, în inițiativele individuale și civice, în dispoziția cooperantă a autorităților administrative.

„Timișoara nu poartă însemnele unei așa numite specificități etnonaționale”

Divizarea regiunii, așa cum se decisese prin Tratatul de pace de la Paris, crease nu numai tensiuni între cele trei state vecine, România, Serbia și Ungaria, ci și teama locuitorilor cu privire la politicile centraliste și ideologiile etnonaționaliste. Pe de altă parte, o problemă a statelor formate pe criterii etnonaționale după Primul Război a fost aceea a recunoașterii și a integrării regiunilor având un patrimoniu cu origini diverse. Noile autorități aveau în față câteva provocări: expresiile multi - și interculturale, existența mai multor religii, recunoașterea istoriilor plurale. Acestea nu aveau corespondent în identitatea formulată pe baza unei fictive ethnicity (etnicități fictive), așa cum își imaginaseră elitele vremii. Partidelor politice și guvernelor interbelice ale României, chiar și celor mai tolerante, nu le era simplu să admită că societatea Timișoarei era rezultatul interferenței mai multor limbi și culturi, că ea nu aparținea unei singure expresii religioase și nu purta însemnele unei așa-numite specificități etnonaționale. Culturile și istoriile plurale nu aveau corespondență în orientările monolingve și monoculturale ale statului-națiune.

Recensămintele imperialiste și naționaliste au servit ierarhiilor politice, administrațiilor centralizate, desenării hărții Europei din secolele al XIX-lea și al XX-lea (cf. Traian Rotariu, Maria Semeniuc, Elemér Mezsei, Recensământul din 1910 – Transilvania (a se citi și Banat), Editura Staff, București, 1999, p. 548-550).¹

Plurilingvismul a fost întotdeauna deranjat de naționalisme

În anul 1910, vorbitorii nativi de germană erau cei mai numeroși, 32.963 din totalul locuitorilor. O explicație e utilă. Începând cu Iosif al II-lea, fără a o impune, autoritățile habsburgice au agreat germana ca mijloc de comunicare cu masa populației; aceasta pentru că Timișoara fusese populată în secolul al XVIII-lea cu coloniști de origine germană (șvabii), masa acestora necunoscând o altă limbă decât germana; în al doilea rând, coloniștii italieni, spanioli și francezi au fost asimilați de cei germani; în al treilea rând, în

¹ În recensământele ungare din secolul al XIX-lea și de la începutul secolului al XX-lea, precum și în cele românești din secolul al XX-lea, Banatul a fost (e) adesea introdus la capitolul Transilvania, ceea ce contrazicea realitățile identitare ale regiunii situată între Mureș, Tisa și Dunăre, respectiv opțiunile intelectuale, administrative și politice bănățene.

procesul emancipării și modernizării, germana fusese limba în care s-au format elitele din toate regiunile imperiului, prin intermediul ei răspândindu-se tiparul. Observația lui Benedict Anderson cum că germana dobândise un dublu statut, universal-imperial și particular-național are o perfectă acoperire în acest caz (*Comunități imaginate. Reflecții asupra originii și răspândirii naționalismului*, Traducere de Roxana Oltean și Ioana Potrache, Editura Integral, București, 2000, p.81.). La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea, germana reprezenta nu doar o referință pentru codul cultural și civic al întregii populații, dar și pentru ideologia și mișcările etnonaționaliste. Era timpul în care persoanele și grupurile erau din ce în ce mai des identificate pe bază de limbă și diferențe culturale. Cât privește vorbitorii de maghiară din Timișoara, numărul acestora, 28.645, reflectă o creștere în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, datorată schimbărilor politice petrecute după revoluția de la 1848 când maghiara a luat locul latinei și/sau germanei în administrația statală și când aristocrația Ungariei a preferat-o în scopul recunoașterii în ochii marii mase a locuitorilor țărani.

Divizarea în funcție de limbă și de religie – impusă de politicile centraliste - nu corespundea decât arareori cu aspirațiile sociale și intelectuale ale majorității locuitorilor Timișoarei. În anii 1900-1910, orașul continua să existe în temeiul propriilor sale coordonate, având ca orientare general acceptată cooperarea dintre cetățeni în scopul binelui de obște. La vremea aceea, Budapesta fusese surprinsă de faptul că Timișoara sfida orientările ideologice dominante, respectiv naționalismul lingvistic. De exemplu, regimul ungar observa cum limba germană continua să dețină o pondere apreciabilă nu doar în comunicarea interpersonală, dar și în învățământ, cultură și presă. Cel mai important ziar local era „Temeswarer Zeitung”. În pofida politicii de maghiarizare, 32.963 de locuitori ai Timișoarei continuau să vorbească germana ca limbă maternă. Vorbitorii de română numărau 7.593, iar cei de sârbă, 3.490, ceea ce indica o normalitate a relațiilor sociale (cf. Recensământul din 1910, p. 548). Plurilingvismul a fost întotdeauna deranjat de naționalisme, la fel cum etnocentrismele au fost deranjate întotdeauna de mai complicata cerință a asumării civismului intercultural.

Cât despre cultele religioase, chiar dacă romano-catolicii reprezentau majoritatea, 49.981 din totalul de 74.003 locuitori ai orașului, conștiința religioasă nu fusese îngrădită. Practicarea religiilor ortodoxă, mozaică, reformato-calvină, evanghelicoluterană și greco-catolică a fost liberă, bisericile și sinagogile amintitelor culte împânzind cartierele orașului. Diversitatea stimulase organizarea în asociații profesionale, tehnice și științifice. Burghezia avea multe inițiative liberale, fiind susținută de administrația locală, iar orientarea social-democrată fusese parte a culturii politice a majorității cetățenilor orașului.

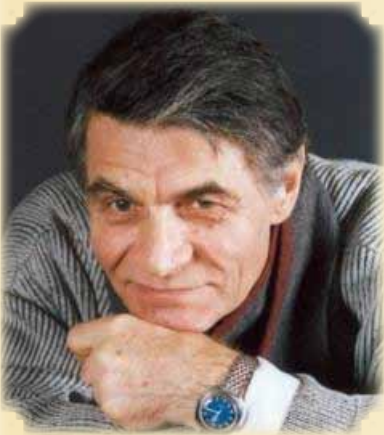

L-am văzut întâia dată în rolul lui Ștefăniță vodă din *Viforul*, după Delavrancea și, în rostirea sa, vorbe precum vifor, norod, hatman, nour, se preschimbau în fresce uriașe. Și l-am întâlnit prima oară, în aceste vremuri în care nici anotimpurile nu mai știu să se despartă. Doi oameni, căznindu-se să așeze veșnicia cuvântului în albia dialogului.

George Motoi, 80 de roluri principale ca actor de teatru, 30 de spectacole ca regizor, 50 de roluri principale la cinematografie și televiziune. Un om bogat? Mai mult decât atât: un destin împlinit cu demnitate și eleganță.

Întrebat, odată, de un cronicar, ce să scrie despre dânsul, Pirandello a răspuns: „Să scrii că am creat oameni. Oameni vii și adevărați, care gândesc.” Exact ce a reușit George Motoi pe scenă și platou.

Vasile TODI

De unde veniți, „trecând prin părinți”, domnule George Motoi?

După mamă, viu din câmpiile Bărăganului și după tată, din colinele dulci

ale Olteniei, dar zămislit am fost în climatul marin al Caliacrei, pe vremea când aceasta era a României. Mai pe scurt, sunt român, pornit de la țară.

„Părinții mi-au îmbătrânit și-am rămas singur”, v-ați confesat odată unui interlocutor. Cum simte oare un actor singurătatea?

Ne vindecăm singuri de singurătate, netrăind numai în familie, ci și în anturajul, în climatul societății căreia îi aparținem. Doar așa învățăm să fim mereu mai optimiști și sociabili, să „socializăm”, să „reționalizăm”, cum se obișnuiește a se spune astăzi, vai, cu atâta emfază. Nostalgia celor dispăruți însă o compensăm iubindu-ne rudele, urmașii. Așa cred că s-au înălțat toți „arborii genialogici”. Mai fiind și artist, am avut norocul să trăiesc în compania atâtor autori și personaje celebre, încât am ajuns să-mi clădesc, tot singur firește, un univers al meu.

Un filozof cu voluptatea singurătății trăiește și azi convins că singurătatea ca libertate la apogeu te situează, dintr-odată, de cealaltă parte a universului, într-un perfect echilibru cu el. Asta că veni vorba de universul propriu.

„Părinții au îmbătrânit...” Cea mai cumplită zi pentru un copil este cea în care realizează că părinții devin victime ale timpului, iar el, copilul lor, devine, involuntar, martor la... îmbătrânire. La îmbătrânirea sfinților pe care i-a socotit mereu a avea o natură eternă. Aveți idee, cum e să fii bătrân?

Sigur că am idee cum e să fii bătrân, am doar 77 de ani. Bătrânețea este, cum se spune, „vârsta a treia”, adică ultima, înainte de sfârșit. Și nu vă faceți iluzii (chiar copii fiind), oamenii nu sunt sfinți. Sunt doar biete ființe ce-și trăiesc viața cum pot, pe unde pot, cât pot și, mai ales, cum știu. Când mor, nu mor ca victime ale timpului, ci pentru că își încheie ciclul vieții pe pământ, mai devreme sau mai târziu. Apoi, unii ajung în Rai, alții în Iad, după voia și judecata Domnului. Cu eter-

nitatea este însă altceva, ea depinde numai de ceea ce lăsam în urma noastră pe pământ. Bine, eu am avut noroc că nu mai eram chiar copil când mi-au murit părinții, eram om în toată firea, trecut bine de jumătatea vieții.

Cuvântul actorului îmbătrânește odată cu rostitorul său. Și actorul și cuvântul lui au o construcție perisabilă. De ce această alegere, domnule Motoi?

Nu știu, așa a fost să fie. În clasele primare mergeam cu mama la biserică și preotul mă tot ruga să spun la slujba de duminică, cu glas tare, rugăciunile *Tatăl nostru* și *Crezul*, în fața altarului, bucurându-mă întotdeauna de admirația enoriașilor. Cred că de-acolo mi s-a

Alături de Radu Beligan

tras. La serbările școlare eram primul la spusul poeziilor, acasă inventam jocuri, scheme sportive pentru colegi, mai târziu am pus chiar și în scenă câteva momente și schițe de Caragiale, am regizat la școală până și „Noaptea furtunoasă”, în care și jucam, când pe Chiriac, când pe Rică Venturiano. Cred că, treptat, așa a și devenit teatrul pentru mine un mod indispensabil de a fi, de a exista și despre care, pe semne, mi-am dat seama, încă de pe atunci, că ar fi ceva fără de care nici n-aș mai putea trăi. Apoi, însă, am avut și mare noroc în carieră, șansa unor întâlniri fericite de autori și roluri celebre, de mari regizori - pedagogi, de teatru și de film, care m-au crescut cu înaltă și aleasă pricepere și m-au consacrat. În această privință numai

Dumnezeu are sau nu grijă de noi. Lui trebuie să-i mulțumesc în primul rând, pentru toate suferințele și coborâșurile mele profesionale. Nu m-am împiedicat însă până acum de ceea ce numiți dumneavoastră „ideea perisabilității”, dar a te retrage la timp din orice profesie nu este doar dovada înțelepciunii tale, cât mai ales o știință, tainică și foarte personală. Mai ales în domeniul artei actoricești. Fiecare vârstă are în fond farmecul ei. Secretul ar fi însă să îl găsești la timp, fără să ajungi, (cum li se întâmplă unora), să cazi, iremediabil, în ridicol.

Am vorbit destul despre bătrânețe. Nichita a murit convins că a iubi e greu, e foarte greu să poți iubi. O fi adevărat?

Deloc: Nichita n-a fost numai un mare poet ci și un mare iubitor de oameni, ajutându-i pe foarte mulți. Dacă o fi spus vreodată, la vreun păhărel, minciunica asta, o fi cochetat și el cu capriciile dâmbovițene ale vreunei distinse curtezane... Nichita avea umor: El știa, ca toți poeții mari, că e imposibil să trăiești fără iubire. Îți iubești mama, sora, fratele, țara și locul unde te-ai născut, iubești femeia și copilul, iubești oamenii și viața! Cine a putut trăi vreodată, fără a iubi!? (tango?)

Oamenii cu sufletele soioase ca șorțurile cârciumarilor, ei pot trăi. Un elitist al Generației '80, „Generația în blugi”, crede că artiștii se răsfață. Își inventează drame personale, mici puneri pe scena publică, spectacole la care adesea sunt absenți... chiar ei, care ar fi trebuit să fie interpreții principali. Spre ce fel de artiști se îndreaptă această constatare, că eu nu știu să fi pus pe „scena publică” astfel de „spectacole”, nici Nottara, nici Vraca, nici Gusty, nici Motoi?

„Elitistul” dumneavoastră, în blugi, are dreptate. Actorul român, în general, exagerează, suprasolicită continuu, și pe scenă și în viață. El inventează orice, minte uneori de îngheață apele (Florin Piersic cel puțin, și-a recunoscut meteahna asta), căpătând astfel, adesea, publicul naiv, căutând a fi mereu doar el în centrul atenției - un fel de buric al pământului! - Un soi de vedetism facil îi este întotdeauna la îndemână, jonglându-l cu tupeu pe toate fețele. O ușurință, o dexteritate de invidiat, ai zice, dacă n-ar friza, din păcate, chiar și inconștientul. Acestui tip de actor, cabotin de regulă, îi place să vorbească mult, (și numai el!), să îndruga vrute și nevrute, unii chiar au și umor, alții trec drept neîntrețuți

(continuare în pag. a 5-a)

(urmare din pag. a 4-a)

povestitori. Ei cunosc sute și mii de bancuri, până la un punct, te și amuzi în preajma lor, dar cei mai mulți nu-și cunosc măsura și-atunci, desigur, par a fi „răsfățații lumii”. Are dreptate „elitistul”, dar tare m-aș bucura (și nu numai eu!) dacă și el ar ști, de pildă, cât și când să-și poarte blugi!... Pentru oricine, decența nu-i deloc de lepădat. Cândva ea era o normă, o rigoare, un criteriu. De ce-o fi devenit atât de incomodă? Nu s-o fi mai predând în școli? Și nici la universități? Nici măcar la dumneavoastră, în Banat?!... De-o fi așa, este un adevărat blestem...

Maestre, disprețul pentru bunele moravuri, pentru decența de care ați amintit, este cel dintâi dar trimis Țării Banatului la 3 august 1919, de „frații” de pe malurile Dâmboviței. Dar nu vreau să strivesc aura întâlnirii, din pricina dâmbovițene...

Peste 30 de spectacole au regia semnată de dumneavoastră. Ce criterii de selecție ați avut în alegerea actorilor, știind că de multe ori, de foarte multe ori, unui actor îi trebuie timp să priceapă ce-i trece regizorului prin cap?

Să nu aveți o impresie prea proastă despre actori. Majoritate sunt azi extrem de inteligenți și pasionați. Mie însă nu prea îmi place să vorbesc despre mine. În general, îi las pe alții să o facă. Nu-mi place nici să-mi disec metoda prin ziare sau la televizor. Pe spectatori și telespectatori, ca și pe cititori, îi interesează, cred, doar rezultatul investigațiilor artistice, nu și strădania realizării lor. Profesiunea noastră nu se poate explica în totalitate, mai are și secrete unele, diversități de abordare, chiar și un fascinant mister. N-o stingheriți, vă rog, lăsați-o așa.

Îmi puteți numi - ca regizor - cinci actori, la care ați întâlnit îmbinarea a două mari deziderate, cultura și talentul, absolut imperioasă pentru a le îngădui să se exprime?

Vai de mine, numai cinci?! I-aș jigni cumplit pe ceilalți. Nu-mi cereți imposibilul, îmi place să trec și drept un bun pedagog.

Ca unul care ați năucit și fetele și bătrânele, ați privit vreodată căsnicia ca pe o grădiniță zoologică, unde omul, aflat în rezervație, își pierde reflexele?

Eu n-am năucit pe nimeni niciodată, domnule! Și nici n-am jignit pe cineva. Cu atât mai puțin pe vreo femeie, tânără sau mai matură, oricine ar fi fost domnia sa. Le-am respectat pe toate, întotdeauna. M-au atras mai mult, ce-i drept, femeile foarte frumoase. Și când s-a întâmplat să fie și inteligente, ele au devenit divine pentru mine, zeițe adevărate! Iar căsnicia va fi întotdeauna tocmai consecința acestor imprezibile întâmplări...

Pe artistul care v-a adus în București, pe maestrul Radu Beligan, Sică Alexandrescu îl socotea un Stradivarius al teatrului românesc.

Dumneavoastră cum ni-l recomandați azi pe marele artist?

Ca pe un strălucit model. Biografia sa artistică, mai ales cea din secolul trecut, poate sluji azi în școlile de teatru ca un extrem de necesar material de studiu. Și, desigur, nu numai al lui. Mai ales în secolul trecut, România a avut o excelentă pleiadă de actori mari, competitivi oricând și pe plan mondial. Și n-o spun numai eu.

Actorul e un zeu politic, răspunde chiar și la salutul străzii. Dar prietenii le păstrează totuși discret, între faldurile sufletului său. Deschideți, vă rog, ușa sufletului și prezentați-mi prietenii dumneavoastră.

Cred că vedeți singur că-mi cereți iarăși o indiscreție. Prietenii între artiști nu se nasc în sine, ci numai cu prilejul dificilelor procese de creație. Astfel, unele prietenii se întâmplă să reziste în timp, altele cum se nasc așa și mor, fiind dependente de nebănuite împrejurări și factori. Cam tot așa-i și în viață, nu? Prietenii necondiționate sunt tot mai puține, eu încă mai am câteva, dar sunt ale unor celebrii anonimi.

Hai să devenim telurici fără a ne murdări cu noroiul tabloidizat: „Dau cu zarul două-una/ Parcă le-așezam cu mâna” era cântecul drag lui Gheorghe Dinică. „La Chilia-n port” era „viața” lui Ștefan Iordache. Dumneavoastră, despre care penultima soție spunea că sunteți foarte sobru, foarte rece, cum „izbuiți să scoateți clipa din timp, ca s-o podiți, măreț, cu arginturi netrecute prin alte mâini și vămi?”

Vai, vai, vai, ce „tulburător” sunteți! Melodramele nu mi-au plăcut niciodată. Cum am izbutit? Cu destule sacrificii, desigur. Cu credință și luciditate, refuzând întotdeauna compromisul. Dar, nicio grijă, am și eu tabieturile, hobby-urile mele, chiar și erori dacă nu păcate...

A existat o actriță frumoasă, cu ochi mari și verzi, îndrăgostită de scenă, de cuvânt, de poezie. Era născută la Brăila, acolo unde în decembrie 2002, fostul său student, George Motoi, a fost numit Cetățean de onoare. Vorbiți-mi despre Irina Răchițeanu, eleva preferată a Mariei Filotti și, mai târziu, profesoara dumneavoastră.

Răspunsul acesta vi l-am dat mai sus și, de aceea, vă rog s-o așezați pe Irina lângă Radu Beligan, în ciuda relațiilor nefirești de reci care, din păcate, au existat, se pare, întotdeauna între ei. Rivalitățile dintre marii artiști au fost adesea deliciul unor evocări...

Gabrielle d'Annunzio, în 1917, pe când primise misiunea să bombardeze Viena din aeroplan, lansa asupra orașului bilete de amor, cu inimioare, pe care scria: „Viena, te iubesc!” Astăzi deasupra orașe ar prăvăli George Motoi un cer de inimioare?

Vai de mine, iar mă înduioșați! Simbolic, cred că tot deasupra Vienei...toamna.

Primăvara, deasupra orașelor San Francisco și New-York, vara, poate deasupra Londrei și, mai ales, Parisului, iar deasupra Romei și Florenței în toate anotimpurile... (Cred, că acum, v-am înduioșat și eu pe dumneavoastră, nu?).

Mai ales pentru Viena, care nouă bănățenilor, mult bine ne-a făcut. Dar spațiul tipografic, asemenea timpului, scade nu crește. Vă invit, de aceea, să devenim mai laconici: Rolul preferat în teatru?

Au fost destule, poate Caligula și Lăpușneanu, eu știu...

În film, numai Lăpușneanu?

Nu, desigur, mult mai multe. În film, cred că aproape toate...

Răsăritul sau amurgul?

Amândouă.

Poezia cea mai dragă?

Viața. Viața cea de toate zilele...

Vinul dorit pe masă?

Roșu, demisec. Dar și șampania.

Trei mari actori români?

Sunt mulți mai mulți. N-aș vrea să nedreptățesc pe cineva.

Trei mari actori străini?

Mulți și ei, îi știe toată lumea. Vă rog, nu-mi cereți clasamente, clasamentele au fost întotdeauna false sau cel mult relative.

Aveți dreptate, în artă nu se îngăduie clasamente. Prenumele feminine ce vă învecinează brusc cu bucuria?

Giliola și Raluca. (Ghici ghicitoarea mea!)

Le cunoaștem amândoi, dar respectul pentru mine este și o formă a discreției... Regizorul acceptat de actorul George Motoi?

Au fost și sunt destui. Pe mine m-au lansat Vlad Mugur în teatru, Sorana Coroamă în televiziune, Malvina Urșianu și Mircea Veroiu în film. Și au mai fost și alții...

Actrița dorită de regizorul George Motoi?

Depinde de piesa de care mă simt atras la un moment dat.

Cum se vede țara mea, Țara Banatului, prin ochii unui fecior de oltean?

Mi-ar fi plăcut să trăiesc pe acolo... Miroseați cândva a Occident civilizată. Sper să nu vă fi schimbat... „parfumul”!

La noi maestre George Motoi, la noi în Țara Banatului, în Banatul imperial al generalului Claus Florimont conte de Mercy, salutului cristalin „Slavă lui Hristos”, i se răspunde încă: „În veci!” Nedreptățiți cum suntem de decenii, de frații de dincolo de Carpați, la noi frunza de dud, se mai preschimbă într-o rochie de mătase. Maestre Motoi, dacă este adevărat că pământul este pălăria Domnului, atunci Banatul va fi mereu buchetul de flori prins de aceasta.

Cardinalul argentinian Jorge Mario Bergoglio (76) este primul iezuit care ocupă Sfântul Scaun și va continua în vest marea operă încununată de succes a predecesorilor săi în est. Un polonez, Fericitul Iona Paul II și un german, papa Benedict XVI au luptat împotriva degradării condiției umane în Lagărul moscovit și a ideologiei, minciunilor ortodoxo-comuniste, marxist-leniniste. (vezi anexa) Primul papă slav a supraviețuit ca prin minune după un atentat la Roma organizat în vremea Războiului Rece în spatele Cortinei de Fier și executat de un criminal turco-musulman, iar al doilea a renunțat din cauza vârstei înaintate la funcție și este acum primul papă emerit din istorie. Noul papă este primul care și-a ales numele Francisc - nomen este omen - în cinstea lui Francisc de Assisi (+1226), care a pus bazele Ordinului care-i poartă numele și a lui Francisc Xavier, care a fost, alături de Ignatius de Loyola (+1556), unul din cei șapte care au înființat Societatea lui Iisus (SJ). Francisc ca și Dominicus au înființat ordine cu misiunea apostolică de readucere pe calea cea dreaptă a ereticilor albigenzi și au depășit astfel rânduiala în care mănăstirile erau rupte de lume. Ignatius

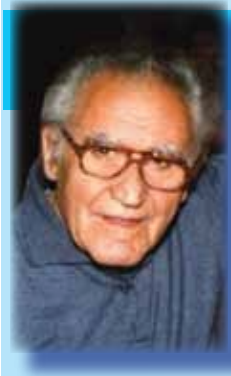
confruntat cu reforma protestantă face un pas mai departe și renunță complet la mănăstire și la veșminte deosebite de oamenii de rând. Omnia ad maiorem Dei gloria! Dacă aceste ordine sunt modelele atunci este de așteptat o confruntare a noului papă cu ereticii marxști ai teologiei eliberării, ca acea cu albigenzii și cu protestanții. Discrepanța dintre săraci și bogați din America latină și anglo-saxonă din sec. XX a favorizat crearea unui amalgam teoretic quasi religios și ateu, marxist în care Biblia (Vechiul Testament) era redescoperită și Liturghia anunța Revoluția Socialistă. Nu-i de mirare că ortodocșii și protestanții privesc cu simpatie această mișcare. Alianța lor după eșecul de a fi model pentru întreaga lume în vremea Războiului Rece este indispensabilă pentru ambele tabere, iar eșecul refacerii unității creștine a creat din nou un impas, o criză mondială pe care papa Francisc o va depăși motivând și mobilizând 1,2 miliarde de catolici, întreaga lume. Evanghelizarea a fost una din primele sale cerințe. În această mișcare revoluționară teoria dependenței periferiei (colonia) de centru (imperiu) a lui Mihail Manoilescu a jucat la sfârșitul sec. XX un rol important, mai ales în Brazilia. Prăbușirea Lagărului ortodoxo-comunist nu a dus, cum era de așteptat, și la descalificarea teologiei eliberării. Vezi biografia catolicilor revoluționari Fidel Castro și Hugo Chavez. Dacă ortodocșii, mai ales moldo-valahii în general și cei socialiști în special par a avea o înclinație organică spre teologia eliberării și revoluție (vezi Asociațiile și Federațiile de Revoluționari), trebuie să pomenim că Preafericitul Lucian cardinal Mureșan, chiar dacă nu a făcut parte, din cauza vârstei, din cei 115 cardinali

ai conclavei, care l-au ales pe noul papă, este în continuare o garanție sigură și o speranță a întregii națiuni de a nu merge pe aceste căi greșite. (vezi anexa) Să ne reamintim ca vizita Fericitului Iona Paul II la București a deschis calea depășirii izolării milenare și intrării în Europa occidentală. Dialogul atât de promițător, chemarea, mâna întinsă a Romei a rămas, ca de atâtea ori în trecut, fără un răspuns convingător. Va avea papa Francisc energia de a lupta pe două fronturi, în vest și în est? Totul depinde de moldo-valahi. Președinții lor Ceaușescu, Iliescu, Băsescu, Antonescu și partidul ortodox PMR, PCR, FSN, PDSR, PSD, USL au avut și vor avea tot timpul posibilitatea de a continua dialogul în vederea unirii, conditio sine qua non a aderării de facto, nu numai de jure, la valorile Europei. Pentru că acquisul comunitar este dreptul roman, codul canonic romano-catolic modernizat, actualizat și astăzi, tot așa cum au modernizat și actualizat Biserica și Europa occidentală Fericții Francisc, Ignatius, Iona Paul II, papa emerit Benedict XVI. Pe urmele lor calcă acum papa Francisc.

Bremen la 15 martie 2013

Din albumul cu autografe

Bijuterii în graiul de acasă

SARA, LA BUNIȘII MEI

MARIUS MUNTEANU

„Marius Munteanu este, prin știința sa de a folosi termenul dialectal cel mai expresiv, cuvântul bătrânesc aproape ieșit din vorbirea curentă, încărcat de sensuri și de culoare, prin abilitatea cu care creează imagini artistice de mare expresivitate și frumusețe, dar și prin gravitatea temelor, gravitate adesea mascată de ironie și autoironie, unul din poeții singulari ai literaturii române.”

ION MARIN ALMĂJAN

Ca un panjăne, subțâre,
Toarșe buna neșce fire.
Dân șe lume dă mătasă-s
Firili dân caier scoasă?

Mă tăt uit cum vin, dă sus,
Rază galbene pră fus.
Caieru și firu-n mână
Îs dă aor și lumină.

Poace-fi că maica-bună
Toarșe razâli dă lună,
Tata-moșu, dă cu vreme,
Mereuț, le-adună-n gheme,

Leagă firu la sucală
Și-n suveică, dă băceală.
După care, buna-n spată
Pitulă grăgina toată.

Ca pră spuma dă săpun
Mă căznii și eu s-adun
Două fire, să-m rămână
Numa sara asta-n mână;
Răsâpice-n păru-m nins
S-or topit și nu le-am prins...

Sara, la bunișii mei
Sântm că-s mai bătrân ca ei.

Sântoaderului, numită Săptămâna Cailor, a cailor lu' Sântoager.

În această perioadă, se sărbătoresc începutul de an agrar și venirea primăverii. Fiecare zi a săptămânii este patronată de un cal. Cel mai periculos este conducătorul lor, Sântoagerul Mare sau Sântoagerul cel Șchiop, sărbătorit în ziua de vineri, Vinerea Sântoagerului.

Se mai păstrează credința că, după căderea nopții, caili nevăzuți se întorpează și vin să pedepsească femeile și fetele care torc și țes, lucrări interzise cu desăvârșire în această vreme. Sântoagerii puteau fi alungați doar cu vrăji „de întors”. Se întorc toate vasele în casă. Ori cu „pâinea-

rugăciune”, prin care se enumără „chinurile” grâului până la transformarea lui în hrană. Acestea sunt antidoturi magice folosite de oameni și la întâlnirea cu alte spirite rele, cum ar fi strigoii.

În săptămâna care le poartă numele, Caili lu' Sântoager ar fi intrat în casele oamenilor, unde se țineau șezători, luau fetele la joc, zburau cu ele până în înaltul cerului, de unde le aruncau pe pământ, le loveau cu copitele. De frică, nici o fată nu mai părăsea casa, pentru a merge la șezătoare.

Lăsatul secului ori prima săptămână de post a Paștelui trebuia să fie o perioadă de potolire, de înfrânare după petrecerile tumultuoase precedente, din Săptămâna Nebunilor.

Cel chemat să instituie ordinea Sântoager.

Prima săptămână a Postului Mare al Paștelui stă sub semnul figurii mistice a

Fiecare constituție, ca lege fundamentală a unui stat, are drept corelat o clasă mai cu samă pe care se'ntemeiază. Corelatul constituțiilor statelor apusene este o clasă de mijloc, bogată, cultă, o clasă de patriciani, de fabricanți, industriași care văd în constituție mijlocul de a-și reprezenta interesele în mod adecuat cu însemnătatea lor; la noi legea fundamentală nu-nsemnează decât egalitatea pentru toți scribii de a ajunge la funcțiile cele mai nalte ale statului.

De aceea partidele noastre nu le numesc conservative sau liberale, ci: oameni cu slujbă - guvernamentali; oameni fără slujbă - opoziție.

De acolo vecinica plângere că partidele la noi nu sunt partide de principie, ci de interese personale. Și principiile sunt interese, dar interesele unei clase pozitive, clasa pozitivă a proprietății teritoriale tory conservativ, clasa negustorilor și-a industrialilor wygs, clasa lucrătorilor - socialiștii. Unde sunt la noi aceste clase pozitive? Aristocrația istorică - și ea trebuie să fie totdeauna istorică pentru a fi importantă - au dispărut aproape, clasă de mijloc pozitivă nu există, golurile ei sunt împlinite de străini, clasa țăranilor e prea necultă și, deși singura clasă pozitivă, nimeni n-o pricepe, nimeni n-o reprezintă, nimănui nu-i pasă de ea.

Ne mai rămâne o singură clasă pozitivă, pe a cărei spate trăim cu toții - țăranul român. Să vedem acuma cum ne silim din răspuțeri de a o nimici și pe aceasta cum am nimicit pe celelalte și împreună cu ea statul și națiunea.

Să nu uităm un lucru: toată activitatea unei soțietăți omenești o mai mult ori mai puțin o activitate de lux - numai una nu: producerea

brută, care reprezintă trebuințele fundamentale ale omului. Omul în stare[a], sa firească are trebuință de puține lucruri: mâncarea, locuința, îmbrăcăminte. Aceste pentru existența personală.

De aceea o nație trebuie să'ngrijească de clasele cari produc obiectele ce corespund acestor trebuințe. Românul care mânca limbi de privighetoare se putea hrăni și cu pâine, dar fără aceasta nu putea; el purta purpură, dar îi trebuia postav, locuia în palat dar îi trebuia casă. Oricât de modificate prin lux ar fi aceste trebuințe, ele sunt în fond aceleași.

Producătorul materiei brute pentru aceste trebuințe este țăranul. De acolo proverbul francez „Pauvre paysan - pauvre pays; pauvre pays - pauvre roy”. Aceasta este într-o țară clasa cea mai pozitivă din toate, cea mai conservativă în limbă, port, obiceiuri, purtătorul istoriei unui popor, nația în înțelesul cel mai adevărat al cuvântului.

1876, Curierul de Iași
(fragment din articolul

„Influența austriacă asupra românilor din Principate”)

DESEN DE IARNĂ

ANGHEL DUMBRĂVEANU

1964

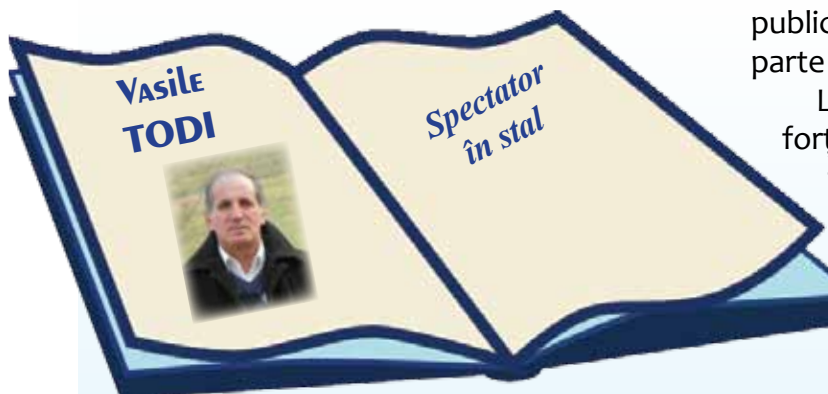
De două zile ninge cu stele mari pe Olt.
Colinele visează suav sub cerga moale.
Și parcă sunt mai tânăr, mai pur, mai dezinvolt.
Cum rătăcesc cu ochii prin sunete ovale.

Pădurile solemne privesc tăcut spre cer.
Cu crengile-ncărcate de liniști și lumină;
Sălbăticiuni ciudate răsar din râpi și pier.
Când vulturii văzduhul cu aripa-l înclină.

La cotul unde-arinii se dau uimiți în lături.
Sub frunți să li se-aștearnă oglinzile mișcate,

Privirea mea deschide larg zarea de omături,
Și-mi vîi din amintire cu genele mirate.

Aud prin iarba arsă de ani încet cum treci,
Și degetele tale lung părul mi-L resfiră.
Cum peste noi coboară cristale moi și reci,
Eu mâna-mi trec prin astre ca pe-o albastră liră.

Abia terminat interviul cu maestrul George Motoi și iată-mă „odihnind” în stal la spectacolul *Noți cu Isadora* regizat de Sabin Popescu, după piesa *Noți fără heruvim* de Ion Jurca Rovina.

Versiunea scenică semnată de Sabin Popescu, însoțită de cântece cu texte scrise de Șerban Foarță, a impresionat din chiar debutul său, prin ineditul decorului extrem de inspirat ales de un regizor pentru care noul în arta sa înseamnă și un dialog elevat cu publicul. De la acest foarte tânăr regizor, căruia Senatul Uniunii Jurnaliștilor din Banatul Istoric, i-a înmănat în cadrul Galei Premiilor anului 2011, *Diploma de Excelență cu plachetă*, mulți colegi se pot molipsi de talent.

Năucitoarea poveste de iubire, trăită, chinuită, de Esenin și Isadora Duncan, atât de cunoscută prețuitorilor de spirit, mi-a fost prezentată mie și bănuiesc că și numerosului

public, de niște artiști inspirați să ducă mai departe o legendă.

Laura Avarvari (Isadora), actriță în plină forță creatoare, cu dicție impecabilă - detest și desfid pe toți cei ce intră în templul teatrului sâsâind - s-a dovedit un talent viguros, o Isadora răscolită de patimi, o Isadora autentică. Cu admirabilă ținută scenică, ea a purtat în ochi, pe tot parcursul spectacolului, sfârșitul tragic al amândurora. Ochii ei, ochii Isadorei, mereu îndoliați de neputința de a împărți fericirea la doi.

Despre această actriță, la debutul meu actoricesc întâmplat la Teatrul de Comedie din București, cu rolul doctorului din *Mincinosul* de Goldoni, i-am vorbit admirativ, prietenului meu Claudiu Bleonț. Nu m-am înșelat...

Ionuț Iova (Esenin), extrem de dezinvolt

și convingător, cu o privire deseori încărcată de magnetism rasputnic, a avut o sarcină nu ușoară pentru un tânăr debutant într-un spectacol cu două personaje principale. Chiar și replicile ușor colorate, el le-a rostit fără vulgaritate ostentativă. Talent de care, dacă va lucra la o mai clară și expresivă rostire a replicii, vom mai auzi.

Despre Cristian Szekeres în rolul unui Ev ușor sprințar, vă pot asigura că este focul de artificii al piesei lucrute măiastru de Sabin Popescu. Cristian Szekeres prin naturațea jocului susținut de incontestabilul său talent, așează definitiv acest spectacol în repertoriul...memoriei.

Nu cunosc și nici nu doresc să aflu oste-neala repetițiilor, știu doar că intrarea Iulianei Crăescu (Galia), m-a convins încă o dată, că în acest spectacol, până și spontaneitatea, a fost atent elaborată. Frumoasă, cu un port de cap imperial, cu o senzualitate frustă și necontrafăcută, Iuliana Crăescu, exilată într-o indiferență contemplativă, și-a străbătut rolul, urmând unui proces laborios de studiere a acestuia.

Da, avea dreptate Pirandello, acesta e teatrul: acțiune, joc de scenă, intrări și ieșiri, dialog, cuvânt, intonație, dar și drama interioară propriu-zisă, care constituie adevărata sa esență. Adică, exact ce ne-a oferit Sabin Popescu și aleșii săi.

ION MARIN
ALMĂJAN

Et in
Arcadia ego

Cea dintâi imagine a Aninei mi-am creat-o în urma povestirilor pe care le-am ascultat de la sora bunicii, care era pilăriță. Adică, umbla prin sate și strângea ouă pe care le revindea la Anina. „Știi, copile, la Anina cotărițele umblă pe sus”, mi-a zis. Am încercat în fel și chip să-mi imaginez cotărițele împletite din nuietele cu care se cărau știuleții sau boabele de cucuruz în pod, dar și alte lucruri din gospodărie, zburând. Ca să zboare le-am adăugat obligatoriu două aripioare. Doar în ziua în care am intrat pentru prima oară în Anina, am realizat cum arătau în realitate cotărițele care treceau leneș, pântecoase, încărcate cu cărbuni, pe cablurile funicularului, de la mina Maria Theresia, mai târziu Puțul IV, spre Puțul doi. Imediat după coveiul, curba de la Colobrat, în dreptul clădirii care adăpostea cândva ocolul silvic, funicularul se

traversa șoseaua ce vine dinspre Steierdorf și o linie ferată locală. Cele două surori, bunica mea și sora ei Veta, cu breșile pline de ouă în spate au căscat gura la cotărițe, s-au împiedecat de șină și au dat în brânci. Sutele de ouă din breșile au luat-o la vale spre disperarea și jalea celor două pilărițe.

Cea de a doua imagine a Aninei care a șocat pe copilul de țaran venit din Valea Almăjului a fost coșul înalt al Uzinei de electricitate, roțile uriașe ridicate în vârful unor turnuri de la care porneau cabluri aidoma unor șerpi boua ce coborau în burta muntelui coliviile cu oameni sau cu materiale. Puțurile adânci de sute de metri nu mi le-a putut imagina atunci, iar de văzut le-am văzut mult mai târziu, când le-am simțit răcoarea, hăul înspăimântător în care ne-am prăvălit cu colivia ce se zdruncina din toate încheieturile. Student fiind, am lucrat în vacanțe, ca ajutor de miner, la Puțul principal, numit atunci Puțul Gheorghiu Dej, la orizontul opt, în abatajul în care nu cu multă vreme în urmă, murise, strivit într-o surpare, ștaigărușul Secula. Am încărcat cărbuni cu lopata enormă pe care optacii o numeau, în bătaie de joc, inima lui Stalin. Coborând în infernul minei îmi șopteam celebrele versuri ale lui Dante Alighieri: *Lasciate ogni speranza voi ch' entrate*. Dar, la douăzeci de ani orice loc de pe

fața pământului ți se pare un Eden. Și orice femeie tânără un vis de dragoste. La Maial, de Ziua minerului, berea curgea în valuri și mirosul ispititor al mititeilor declanșa secrețiile gastrice. Pădurea era înfrunzită, de un verde crud, iarba înaltă deja și mătăsoasă! La Bohui, lacul își încrețea pânza de apă la suflarea vântului sau la bătaia aripei rândunicilor. Ne cufundam în pădurea adâncă, maiestuoasă, vrăjiti de trilirile păsărelelor. Vorba cântecului: „Crești pădure și te-ndeasă/ Numai loc de casă-mi lasă/ Loc de casă și-o cărare/ Să mă duc la mândra-n vale”. Hăuleam vara străbătând drumul spre Taișont, iar de aici până la Mărghițaș, unde apa rece a lacului ne primea periculos de bucură. Ici-acolo grupurile de alge ne atrăgeau atenția asupra pericolului de a ne scufunda pentru totdeauna în adâncurile verzi.

La Clubul miner am văzut multe și minunate filme, spectacole. Într-una din săli, poate chiar în biroul directorului Albu, am înființat împreună cu prietenii mei: inginerul Ion Văcaru, Vasile Crețu, mai târziu etnolog și profesor universitar, Ion I. Mioc, epigramist și poet, Pavel Lungu și alții, cenaclul literar „Virgil Birou”. Cu ședințe furtunoase, critice, în care se prezentau proiecte literare ambițioase, se visa la academii, vorba genialului nostru poet.

Așadar: et in Arcadia ego, și eu am fost în Arcadia.

ATANASE
ȘTEFU

Ființa
pioasă

Ființa vrea să se simtă ființă. Aici se impune întrebarea: imaginea pe care o are ființa despre ființă este una completă? Iar dacă nu este completă, poate fi vreodată completă? Imaginea ființei despre ființă nu poate fi niciodată completă pentru că „vederii” ființei îi scapă ființa. Ființa se poate contempla pe sine însă nu poate contempla contemplarea, adică ființa nu poate transcede total propriul exercițiu de a fi ființă. Deci, nimic nu-i este mai îndepărtat ființei decât ființa. Ființa îi este însă accesibilă ființei, dar numai ca inaccesibil. În marile ei avânturi pe tărâmurile binecuvântate ale cunoașterii ființa trebuie se țină seama de acest aspect esențial al propriei constituții. Ființa nu poate cunoaște adevărul pentru că ea e cuprinsă în adevăr, mirajul cunoașterii trebuie să fie înnobilit cu această doză sanitară de umilință în fața inaccesibilului. Esența ființei nu este cunoașterea ci recunoașterea. În ADN-ul ontic este prinsă originar totalitatea informației cosmice, din acest motiv totul este accesibil ființei, până și inaccesibilul, dar ca inaccesibil. Pentru a exista în acest tip de cunoaștere (cunoașterea ca recunoaștere) ființa trebuie să fie pioasă, ființa trebuie să înțeleagă că ea este un timp în care eternitatea și-a picurat rostul, astfel că traiectoria ființei este verticală și nu orizontală. Nu degeaba se spune „Cel de sus”. Expresia asta arată clar orientarea ființei și constituția ei. Ființa este locul în care distanțele nu există, pentru că ființa nu este un

Limita ființei este ființa. Ființa caută să fie ființă, iar orice reprezentare a lumii pe care ființa o construiește nu este altceva decât felul în care ființa se justifică pe sine ca

sistem fizic, este un sistem simpatic, fiind guvernată de legi simpatice. Cosmosul, ca totalitate, este mai degrabă expresie simpatică, nu este o înșiruire fizică infinită de stele, găuri negre și planete, este o rețea de simpatii. Ființa este cosmos. Ființa are o deschidere către cosmos pentru că este cosmos, iar „cantitatea” de cosmos din cosmos este aceeași cu „cantitatea” de cosmos din ființă. Din acest motiv legătura eului ființei cu Dumnezeu nu este logică, ci simpatică.

Ființa nu-l poate schematiza rațional pe Dumnezeu, nu-l poate sonda rațional logic pe Dumnezeu. Ființa este în Dumnezeu prin constituția ei indicibilă, astfel că ființa nu-l „vede” pe Dumnezeu, ea îl simte în sine. Relația ființei cu Divinitatea este scrisă în însuși faptul-de-a-fi-ființă, iar aportul cosmic al ființei este însuși actul constitutiv al ființei, astfel încât ființa este cosmică prin constituție, iar manifestarea ei mundană este exclusiv teologică. Ființa „sfințește locul” pentru că asta e modul ei originar de a fi, ființa în ceea-ce-este-ca-fiind se manifestă ca sfințire a locului. Cu alte cuvinte perspectiva asupra Divinității și deschiderea-către Divinitate n-a fost anterioară ființei, n-a fost dobândită în timp (evolutiv) după actul constitutiv al ființei, ci, dimpotrivă, perspectiva asupra Divinității și deschiderea-către Divinitate sunt în chiar actul însuși de constituire a ființei, ba am putea spune că ele reprezintă chiar permanențele care au „cerut” actul constituirii ființei. Deci ființa nu trebuie să-și analizeze propria istoricitate prin perspectiva darwinistă, pentru că nici ființa și nici cosmosul nu este un lant trofic, ființa nu este o prelungire inutilă a intestinului gros, iar cosmosul nu este guvernat de legile digestiei. Istoricitatea ființei nu este o deplasare pe orizontală față de momentul to, este cel puțin o apropiere verticală de momentul to, dacă nu chiar o manifestarea permanențelor într-un circular și indicibil to. Cosmosul este manifestare a dorului de Dumnezeu în Dumnezeu, iar Ființa - focul în care Dumnezeu și-a plâns destinul. Când ființa nu înțelege lucrul ăsta își pierde pioșenia și nu rămâne din ea decât praf rătăcitor de cometă înghețată în întuneric.

Marc Chagall -
Timpul nu are maluri - 1930

În atenția cititorilor noștri:

Revista „Scrisul bănețean” se distribuie prin rețeau de difuzare a jurnalului „Banatul” în instituțiile de învățământ de pe cuprinsul Banatului istoric.